

ИНТЕГРАЛИ ОТ РАЦИОНАЛНИ ФУНКЦИИ на $\sin x$ и $\cos x$

И при този клас интеграли (както в глава 4) избираме такава смяна на интеграционната променлива $x = \varphi(t)$, чрез която пресмятането на интеграла се свежда до интеграл от рационална функция.

Разглеждаме интеграл от вида

$$\int R(\sin x, \cos x) dx, \quad (5.1)$$

където $R(\dots, \dots)$ е рационална функция на $\sin x$ и $\cos x$.

I клас

Нека $R(-\sin x, \cos x) = -R(\sin x, \cos x)$, т.е. функцията R е нечетна относно $\sin x$. Тогава

$$\begin{aligned} \text{полагаме } \cos x = t &\Rightarrow x = \arccos t \Rightarrow dx = -\frac{dt}{\sqrt{1-t^2}} \\ \sin x &= \sqrt{1-\cos^2 x} = \sqrt{1-t^2} \\ \text{и заместваме } &\Rightarrow I = -\int R(\sqrt{1-t^2}, t) \frac{dt}{\sqrt{1-t^2}} \end{aligned} \quad (5.2)$$

Пример 5.1. Решете интеграла $\int \frac{\sin x dx}{2+3\cos^2 x}$.

Решение. От условието $R(\sin x, \cos x) = \frac{\sin x}{2+3\cos^2 x}$. Тогава $R(-\sin x, \cos x) = \frac{(-\sin x)}{2+3\cos^2 x} = -R(\sin x, \cos x)$. От (5.2) имаме:

$$\begin{aligned} I &= \int \frac{\sqrt{1-t^2}}{2+3t^2} \left(\frac{-dt}{\sqrt{1-t^2}} \right) = -\int \frac{dt}{2+3t^2} = -\frac{1}{2} \int \frac{dt}{1+\frac{3t^2}{2}} = -\frac{1}{2} \sqrt{\frac{2}{3}} \int \frac{d\left(t\sqrt{\frac{3}{2}}\right)}{1+\left(t\sqrt{\frac{3}{2}}\right)^2} \\ &= -\frac{1}{\sqrt{6}} \operatorname{arctg}\left(t\sqrt{\frac{3}{2}}\right) + C = -\frac{1}{\sqrt{6}} \operatorname{arctg}\left(\sqrt{\frac{3}{2}} \cos x\right) + C. \end{aligned}$$

Забележка. Интегралът може да се реши и непосредствено:

$$\begin{aligned} I &= \int \frac{\sin x dx}{2 + 3 \cos^2 x} = - \int \frac{d(\cos x)}{2 + 3 \cos^2 x} = -\frac{1}{2} \int \frac{d(\cos x)}{1 + \left(\sqrt{\frac{3}{2}} \cos x\right)^2} \\ &= -\frac{1}{2} \cdot \sqrt{\frac{2}{3}} \int \frac{d\left(\sqrt{\frac{3}{2}} \cos x\right)}{1 + \left(\sqrt{\frac{3}{2}} \cos x\right)^2} = -\frac{1}{\sqrt{6}} \operatorname{arctg}\left(\sqrt{\frac{3}{2}} \cos x\right) + C. \end{aligned}$$

II клас

Нека $R(\sin x, -\cos x) = -R(\sin x, \cos x)$, т.е. функцията R е нечетна относно $\cos x$. Тогава

$$\begin{aligned} \text{полагаме } \sin x = t &\implies x = \arcsin t \implies dx = \frac{dt}{\sqrt{1-t^2}} \\ \cos x &= \sqrt{1-\sin^2 x} = \sqrt{1-t^2} \\ \text{и заместваме } &\implies I = \int R(t, \sqrt{1-t^2}) \frac{dt}{\sqrt{1-t^2}}. \end{aligned} \quad (5.3)$$

Пример 5.2. Решете интеграла $\int \frac{dx}{\sin x \sin 2x}$.

Решение. От условието $R(\sin x, \cos x) = \frac{1}{2 \sin^2 x \cos x}$. Тогава $R(\sin x, -\cos x) = -\frac{1}{2 \sin^2 x \cos x} = -R(\sin x, \cos x)$. От (5.3) имаме:

$$\begin{aligned} I &= \int \frac{1}{2t^2 \sqrt{1-t^2}} \frac{dt}{\sqrt{1-t^2}} = \frac{1}{2} \int \frac{dt}{t^2(1-t)(1+t)} \\ \frac{1}{t^2(1-t)(1+t)} &= \frac{A}{t^2} + \frac{B}{t} + \frac{C}{1-t} + \frac{D}{1+t} \\ \implies 1 &= (-B+C-D)t^3 + (-A+C+D)t^2 + Bt + A \\ \implies &\begin{cases} -B+C-D=0 \\ -A+C+D=0 \\ B=0 \\ A=1 \end{cases} \implies \begin{cases} A=1 \\ B=0 \\ C=1/2 \\ D=-1/2 \end{cases} \\ \implies I &= \int \frac{dt}{t^2} + \frac{1}{2} \int \frac{dt}{1-t} - \frac{1}{2} \int \frac{dt}{1+t} = -\frac{1}{t} - \frac{1}{2} \ln|1-t^2| + C \\ &= -\frac{1}{\sin x} - \ln|\sqrt{1-\sin^2 x}| + C = -\frac{1}{\sin x} - \ln|\cos x| + C. \end{aligned}$$

Забележка. До същия интеграл от рационална функция се достига и след като подинтегралната функция се преобразува по следния начин:

$$I = \int \frac{dx}{2 \sin^2 x \cos x} = \frac{1}{2} \int \frac{\cos x dx}{\sin^2 x \cos^2 x} = \frac{1}{2} \int \frac{d \sin x}{\sin^2 x (1 - \sin^2 x)}.$$

Полагаме $\sin x = t$, $x = \arcsin t$, $dx = \frac{dt}{\sqrt{1-t^2}} \Rightarrow I = \frac{1}{2} \int \frac{dt}{t^2(1-t^2)}.$

III клас

Нека $R(-\sin x, -\cos x) = R(\sin x, \cos x)$, т.е. функцията R е четна относно $\sin x$ и $\cos x$ едновременно. Тогава

$$\begin{aligned} \text{полагаме } \operatorname{tg} x = t &\Rightarrow x = \operatorname{arctg} t \Rightarrow dx = \frac{dt}{1+t^2} \\ \sin x &= \frac{\operatorname{tg} x}{\sqrt{1+\operatorname{tg}^2 x}} = \frac{t}{\sqrt{1+t^2}}, \\ \cos x &= \frac{1}{\sqrt{1+\operatorname{tg}^2 x}} = \frac{1}{\sqrt{1+t^2}} \\ \text{и заместяваме } &\Rightarrow I = \int R\left(\frac{t}{\sqrt{1+t^2}}, \frac{1}{\sqrt{1+t^2}}\right) \frac{dt}{1+t^2} \end{aligned} \quad (5.4)$$

Пример 5.3. Решете интеграла $\int \frac{\sin x dx}{\sin^3 x + \cos^3 x}.$

Решение. От условието $R(\sin x, \cos x) = \frac{\sin x}{\sin^3 x + \cos^3 x}$. Тогава

$$R(-\sin x, -\cos x) = \frac{(-\sin x)}{(-\sin x)^3 + (-\cos x)^3} = R(\sin x, \cos x). \text{ От (5.4) имаме:}$$

$$\begin{aligned} I &= \int \frac{\frac{t}{\sqrt{1+t^2}} \cdot \frac{dt}{1+t^2}}{\frac{t^3}{(1+t^2)\sqrt{1+t^2}} + 1} = \int \frac{t dt}{t^3 + 1} \\ \frac{t}{(t+1)(t^2-t+1)} &= \frac{A}{t+1} + \frac{Bt+C}{t^2-t+1} \\ \Rightarrow t &= (A+B)t^2 + (-A+B+C)t + A+C \\ \Rightarrow \left| \begin{array}{ll} A+B=0 & A=-1/3 \\ -A+B+C=1 & B=1/3 \\ A+C=0 & C=1/3 \end{array} \right. &\Rightarrow \end{aligned}$$

$$\Rightarrow I = -\frac{1}{3} \int \frac{d(t+1)}{t+1} + \frac{1}{3} \int \frac{t+1}{t^2-t+1} dt = -\frac{1}{3} \ln|t+1| + I_1.$$

За да решим I_1 , полагаме $t = u - b/2a = u + 1/2$, $dt = du$

$$\begin{aligned} I_1 &= \int \frac{u + \frac{1}{2} + 1}{u^2 + u + \frac{1}{4} - u - \frac{1}{2} + 1} du = \int \frac{u + \frac{3}{2}}{u^2 + \frac{3}{4}} du = \int \frac{u du}{u^2 + \frac{3}{4}} + \frac{3}{2} \int \frac{du}{u^2 + \frac{3}{4}} \\ &= \frac{1}{2} \int \frac{d(u^2 + \frac{3}{4})}{u^2 + \frac{3}{4}} + \frac{3}{2} \cdot \frac{4 \cdot \sqrt{3}}{3 \cdot 2} \int \frac{d(2u/\sqrt{3})}{(2u/\sqrt{3})^2 + 1} = \frac{1}{2} \ln \left| u^2 + \frac{3}{4} \right| + \sqrt{3} \operatorname{arctg} \frac{2u}{\sqrt{3}} \\ &= \frac{1}{2} \ln \left| \left(t - \frac{1}{2} \right)^2 + \frac{3}{4} \right| + \sqrt{3} \operatorname{arctg} \frac{2(t - \frac{1}{2})}{\sqrt{3}} = \frac{1}{2} \ln |t^2 - t + 1| + \sqrt{3} \operatorname{arctg} \frac{2t - 1}{\sqrt{3}}. \end{aligned}$$

Тогава

$$I = -\frac{1}{3} \ln |\operatorname{tg} x + 1| + \frac{1}{3} \ln \sqrt{\operatorname{tg}^2 x - \operatorname{tg} x + 1} + \frac{\sqrt{3}}{3} \operatorname{arctg} \frac{2\operatorname{tg} x - 1}{\sqrt{3}} + C.$$

Забележка. Интегралът се свежда до интеграл от рационална функция чрез елементарни преобразувания и съответното полагане:

$$I = \int \frac{\sin x}{\cos^3 x \left(\frac{\sin^3 x}{\cos^3 x} + 1 \right)} dx = \int \frac{\frac{\sin x}{\cos x}}{\frac{\sin^3 x}{\cos^3 x} + 1} \frac{dx}{\cos^2 x} = \int \frac{\operatorname{tg} x d\operatorname{tg} x}{\operatorname{tg}^3 x + 1}.$$

Полагаме $\operatorname{tg} x = t$, $x = \operatorname{arctg} t \Rightarrow I = \int \frac{t dt}{t^3 + 1}.$

И така при интеграли от I, II и III клас може да се стигне до интеграл от рационална функция чрез елементарни преобразувания и подходяща субституция.

IV клас

Ако интегралът (5.1) не е от изброените три класа, прилагаме класическата субституция:

$$\text{полагаме } \operatorname{tg} \frac{x}{2} = t \Rightarrow x = 2\operatorname{arctg} t \Rightarrow dx = \frac{2dt}{1+t^2}$$

$$\sin x = \frac{2\operatorname{tg} \frac{x}{2}}{1 + \operatorname{tg}^2 \frac{x}{2}} = \frac{2t}{1+t^2},$$

$$\cos x = \frac{1 - \operatorname{tg}^2 \frac{x}{2}}{1 + \operatorname{tg}^2 \frac{x}{2}} = \frac{1-t^2}{1+t^2}$$

$$\text{и заместваме } \Rightarrow I = 2 \int R\left(\frac{2t}{1+t^2}, \frac{1-t^2}{1+t^2}\right) \frac{dt}{1+t^2}. \quad (5.5)$$

Пример 5.4. Решете интеграла $\int \frac{dx}{2 + \cos x}$.

Решение. От (5.5) имаме

$$\begin{aligned} I &= \int \frac{2dt}{2 + \frac{1+t^2}{1-t^2}} = 2 \int \frac{dt}{2 + 2t^2 + 1 - t^2} = 2 \int \frac{dt}{t^2 + 3} = \frac{2}{3} \int \frac{dt}{\frac{t^2}{3} + 1} \\ &= \frac{2\sqrt{3}}{3} \int \frac{d\left(\frac{t}{\sqrt{3}}\right)}{\left(\frac{t}{\sqrt{3}}\right)^2 + 1} = \frac{2\sqrt{3}}{3} \operatorname{arctg} \frac{t}{\sqrt{3}} + C = \frac{2\sqrt{3}}{3} \operatorname{arctg} \left(\operatorname{tg} \frac{x}{\sqrt{3}}\right) + C. \end{aligned}$$

Пример 5.5. Решете интеграла $\int \frac{\cos 2x dx}{\cos^4 x + \sin^4 x}$.

Решение. Преобразуваме подинтегралната функция:

$$\begin{aligned} I &= \int \frac{\cos 2x}{(\cos^2 x + \sin^2 x)^2 - 2 \sin^2 x \cos^2 x} dx = \int \frac{\cos 2x dx}{1 - \frac{1}{2} \sin^2 2x}. \\ R(\sin 2x, \cos 2x) &= \frac{2 \cos 2x}{2 - \sin^2 2x}, \\ R(\sin 2x, -\cos 2x) &= -\frac{2 \cos 2x}{2 - \sin^2 2x} = -R(\sin 2x, \cos 2x). \end{aligned}$$

Следователно полагаме (вж. (5.3))

$$\begin{aligned} \sin 2x &= t, \quad x = \frac{1}{2} \operatorname{arcsin} t, \quad dx = \frac{1}{2\sqrt{1-t^2}}, \quad \cos 2x = \sqrt{1-t^2} \\ \Rightarrow I &= \int \frac{2\sqrt{1-t^2}}{2-t^2} \cdot \frac{1}{2\sqrt{1-t^2}} dt = \int \frac{dt}{2-t^2} = \frac{1}{2\sqrt{2}} \ln \left| \frac{\sqrt{2}+t}{\sqrt{2}-t} \right| + C \\ &= \frac{1}{2\sqrt{2}} \ln \left| \frac{\sqrt{2} + \sin 2x}{\sqrt{2} - \sin 2x} \right| + C. \end{aligned}$$

Пример 5.6. Решете интеграла $\int \frac{(\cos 2x - 3)dx}{\cos^4 x \sqrt{4 - \cot^2 x}}$.

Решение. От условието $R(\sin x, \cos x) = \frac{\cos^2 x - \sin^2 x - 3}{\cos^4 x \sqrt{4 - \frac{\cos^2 x}{\sin^2 x}}}$

$R(-\sin x, -\cos x) = R(\sin x, \cos x)$ (функцията е четна спрямо $\sin x$ и $\cos x$).

Полагаме $\cot g x = t$ (вместо $\operatorname{tg} x = t$),

$$x = \operatorname{arccot} g t, \quad dx = -\frac{dt}{1+t^2}, \quad \sin^2 x = \frac{1}{1+t^2}, \quad \cos^2 x = \frac{t^2}{1+t^2}$$

$$I = \int \frac{\frac{t^2-1}{t^2+1} - 3}{\frac{t^4}{(1+t^2)^2} \sqrt{4-t^2}} \left(-\frac{dt}{1+t^2} \right) = \int \frac{2t^2+4}{t^4 \sqrt{4-t^2}} dt.$$

Правим второ полагане (вж. пр. 4.1) $t = 2 \sin z$, $dt = 2 \cos z dz$, $z = \arcsin \frac{t}{2}$

$$\begin{aligned} \Rightarrow I &= \int \frac{8 \sin^2 z + 4}{16 \sin^4 z \sqrt{4-4 \sin^2 z}} (2 \cos z) dz = \frac{1}{4} \int \frac{\sin^2 z + 1}{\sin^4 z} dz \\ &= \frac{1}{4} \int \frac{2 \sin^2 z + \cos^2 z}{\sin^4 z} dz = \frac{1}{2} \int \frac{dz}{\sin^2 z} + \frac{1}{4} \int \frac{\cos^2 z}{\sin^2 z} \cdot \frac{dz}{\sin^2 z} \\ &= -\frac{1}{2} \cot g z - \frac{1}{4} \int \cot g^2 z d(\cot g z) = -\frac{1}{2} \cot g z - \frac{1}{12} \cot g^3 z + C. \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{От } \sin z = \frac{t}{2} \Rightarrow \cot g z &= \frac{\sqrt{1-\sin^2 z}}{\sin z} = \frac{\sqrt{4-t^2}}{2t} = \frac{\sqrt{4-\cot g^2 x}}{2 \cot g x} \\ \Rightarrow I &= -\frac{1}{2} \cot g \frac{\sqrt{4-\cot g^2 x}}{2 \cot g x} - \frac{1}{12} \cot g^3 \frac{\sqrt{4-\cot g^2 x}}{2 \cot g x} + C. \end{aligned}$$

Пример 5.7. Да се реши $\int \frac{1+\cos x}{(\cos x + \sin x + 2)^3} dx$.

Решение. $R(\sin x, \cos x) = \frac{1+\cos x}{(\cos x + \sin x + 2)^3}$. Полагаме $t = \operatorname{tg} \frac{x}{2}$. От (5.5) имаме

$$\begin{aligned} I &= \int \frac{1 + \frac{1-t^2}{1+t^2}}{\left(\frac{1-t^2}{1+t^2} + \frac{2t}{1+t^2} + 2 \right)^3} \cdot \frac{2dt}{1+t^2} = 4 \int \frac{(1+t^2)dt}{(t^2+2t+3)^3} \\ &= 4 \int \frac{t^2+2t+3-2t-2}{(t^2+2t+3)^3} dt = 4 \int \frac{dt}{(t^2+2t+3)^2} - 8 \int \frac{t+1}{(t^2+2t+3)^3} dt \\ &= 4 \int \frac{dt}{[(t+1)^2+2]^2} - 8 \int \frac{t+1}{[(t+1)^2+2]^3} dt. \end{aligned}$$

Полагаме $t + 1 = u$, $t = u - 1$, $dt = du$

$$\begin{aligned} \Rightarrow I &= 4 \int \frac{du}{(u^2 + 2)^2} - 8 \int \frac{u du}{(u^2 + 2)^3} = 2 \int \frac{2 + u^2 - u^2}{(u^2 + 2)^2} du - 4 \int \frac{d(u^2 + 2)}{(u^2 + 2)^3} \\ &= 2 \int \frac{du}{u^2 + 2} - \int \frac{u d(u^2 + 2)}{(u^2 + 2)^2} - 4 \frac{(u^2 + 2)^{-2}}{-2} = 2 \int \frac{du}{u^2 + 2} \\ &+ \int u d \frac{1}{u^2 + 2} + \frac{2}{(u^2 + 2)^2} = 2 \int \frac{du}{u^2 + 2} + \frac{u}{u^2 + 2} - \int \frac{du}{u^2 + 2} + \frac{2}{(u^2 + 2)^2} \\ &= \frac{\sqrt{2}}{2} \int \frac{d\left(\frac{u}{\sqrt{2}}\right)}{\left(\frac{u}{\sqrt{2}}\right)^2 + 1} + \frac{u(u^2 + 2) + 2}{(u^2 + 2)^2} = \frac{1}{\sqrt{2}} \operatorname{arctg} \frac{u}{\sqrt{2}} + \frac{u^3 + 2u + 2}{(u^2 + 2)^2} + C. \end{aligned}$$

$$\text{От } u = t + 1 = \operatorname{tg} \frac{x}{2} + 1 \Rightarrow I = \frac{1}{\sqrt{2}} \operatorname{arctg} \frac{\operatorname{tg} \frac{x}{2} + 1}{\sqrt{2}} + \frac{\operatorname{tg}^3 \frac{x}{2} + 2 \operatorname{tg} \frac{x}{2} + 2}{(\operatorname{tg}^2 \frac{x}{2} + 2 \operatorname{tg} \frac{x}{2} + 3)^2} + C.$$

Пример 5.8. Решете интегралите

$$\text{а) } I_1 = \int \frac{\cos x}{\cos 3x} dx \quad \text{б) } I_2 = \int \frac{\sin x}{\sin 3x} dx$$

Решение. Прилагаме формулите $\cos 3x = 4 \cos^3 x - 3 \cos x$; $\sin 3x = -4 \sin^3 x + 3 \sin x$.

$$\text{а) } I_1 = \int \frac{\cos x}{4 \cos^3 x - 3 \cos x} dx = \int \frac{dx}{4 \cos^2 x - 3} \text{ и от (5.4) имаме (полагаме } \operatorname{tg} x = t):$$

$$\begin{aligned} I_1 &= \int \frac{1}{4 \frac{1}{1+t^2} - 3} dt = \int \frac{dt}{1 - 3t^2} = \frac{1}{\sqrt{3}} \int \frac{d(t\sqrt{3})}{1 - (t\sqrt{3})^2} = \frac{1}{2\sqrt{3}} \ln \left| \frac{1+t\sqrt{3}}{1-t\sqrt{3}} \right| + C \\ &= \frac{1}{2\sqrt{3}} \ln \left| \frac{1 + \sqrt{3} \operatorname{tg} x}{1 - \sqrt{3} \operatorname{tg} x} \right| + C = \frac{1}{2\sqrt{3}} \ln \left| \frac{\operatorname{ctg} x + \sqrt{3}}{\operatorname{ctg} x - \sqrt{3}} \right| + C; \end{aligned}$$

$$\text{б) } I_2 = \int \frac{\sin x}{3 \sin x - 4 \sin^3 x} dx = \int \frac{dx}{3 - 4 \sin^2 x} \text{ и аналогично на а) получаваме}$$

$$\begin{aligned} I_2 &= \int \frac{1}{3 - \frac{1+t^2}{4t^2}} dt = \int \frac{dt}{3 - t^2} = \frac{1}{2\sqrt{3}} \ln \left| \frac{\sqrt{3} + t}{\sqrt{3} - t} \right| + C \\ &= \frac{1}{2\sqrt{3}} \ln \left| \frac{\sqrt{3} + \operatorname{tg} x}{\sqrt{3} - \operatorname{tg} x} \right| + C. \end{aligned}$$

Пример 5.9. Решете интеграла $\int \frac{\operatorname{tg} x}{\sqrt{1 + \sin^2 x}} dx$.

Решение. Полагаме

$$\begin{aligned} \sqrt{1 + \sin^2 x} = t &\Rightarrow 1 + \sin^2 x = t^2 \Rightarrow \sin x = \sqrt{t^2 - 1}; \quad x = \arcsin \sqrt{t^2 - 1} \\ \Rightarrow dx &= \frac{1}{\sqrt{1 - t^2 + 1}} \cdot \frac{1}{2\sqrt{t^2 - 1}} \cdot 2tdt = \frac{tdt}{\sqrt{2 - t^2}\sqrt{t^2 - 1}}; \\ \operatorname{tg} x &= \frac{\sin x}{\sqrt{1 - \sin^2 x}} = \frac{\sqrt{t^2 - 1}}{\sqrt{2 - t^2}} \\ \Rightarrow I &= \int \frac{\frac{\sqrt{t^2 - 1}}{t}}{\frac{tdt}{\sqrt{2 - t^2}\sqrt{t^2 - 1}}} \cdot \frac{tdt}{\sqrt{2 - t^2}\sqrt{t^2 - 1}} = \int \frac{dt}{(\sqrt{2 - t^2})^2} = \int \frac{dt}{2 - t^2} \\ &= \frac{1}{2\sqrt{2}} \ln \left| \frac{\sqrt{2} + t}{\sqrt{2} - t} \right| + C = \frac{1}{2\sqrt{2}} \ln \frac{(\sqrt{2} + t)^2}{|2 - t^2|} + C \\ &= \frac{1}{2\sqrt{2}} \ln \frac{(\sqrt{2} + \sqrt{1 + \sin^2 t})^2}{2 - 1 - \sin^2 t} + C = \frac{1}{2\sqrt{2}} \ln \frac{(\sqrt{2} + \sqrt{1 + \sin^2 t})^2}{\cos^2 t} + C \\ &= \frac{1}{\sqrt{2}} \ln \frac{\sqrt{2} + \sqrt{1 + \sin^2 t}}{|\cos t|} + C. \end{aligned}$$

Пример 5.10. Да се реши интегралът $I_{m,n} = \int \cos^m x \sin^n x dx$, $n, m \in \mathbb{N}$.

Решение.

1) При $m < n$:

$$\begin{aligned} I_{m,n} &= \int \cos^{m-1} x \sin^n x d(\sin x) = \frac{1}{n+1} \int \cos^{m-1} x d(\sin^{n+1} x) \\ &= \frac{1}{n+1} \cos^{m-1} x \sin^{n+1} x - \frac{1}{n+1} \int \sin^{n+1} x d(\cos^{m-1} x) \\ &= A + \frac{m-1}{n+1} \int \sin^{n+2} x \cos^{m-2} x dx \\ \Rightarrow I_{m,n} &= \frac{\cos^{m-1} x \sin^{n+1} x}{n+1} + \frac{m-1}{n+1} I_{m-2,n+2}. \end{aligned}$$

Забележка. Рекурентната формула се прилага неколkokратно, като при

$m = 2k$ се стига до интеграл от вида $\int \sin^n x dx$ (вж. пример 2.14.6), а при $m = 2k + 1$ до

$$\int \sin^n x \cos x dx = \int \sin^n x d(\sin x) = \frac{\sin^{n+1} x}{n+1}.$$

2) При $n < m$:

$$\begin{aligned}
 I_{m,n} &= - \int \cos^m x \sin^{n-1} x d(\cos x) = - \frac{1}{m+1} \int \sin^{n-1} x d(\cos^{m+1} x) \\
 &= - \frac{1}{m+1} \sin^{n-1} x \cos^{m+1} x + \frac{1}{m+1} \int \cos^{m+1} x d(\sin^{n-1} x) \\
 &= A + \frac{n-1}{m+1} \int \cos^{m+2} x \sin^{n-2} x dx \\
 &\Rightarrow I_{m,n} = - \frac{\sin^{n-1} x \cos^{m+1} x}{m+1} + \frac{n-1}{m+1} I_{m+2,n-2}.
 \end{aligned}$$

Забележка. Рекурентната формула се прилага неколкократно, като при $n = 2k$ се стига до интеграл от вида $\int \cos^n x dx$ (вж. пример 2.14.а), а при $n = 2k + 1$ до

$$\int \cos^n x \sin x dx = - \int \cos^n x d(\cos x) = - \frac{\cos^{n+1} x}{n+1}.$$

ЗАДАЧИ

Решете интегралите:

- $\int \frac{\sin x dx}{\cos x + \sin^2 x}$, пол. $\cos x = t$ Отр. $\frac{1}{\sqrt{5}} \ln \left| \frac{2 \cos x - 1 + \sqrt{5}}{2 \cos x - 1 - \sqrt{5}} \right| + C$
- $\int \frac{\sin^3 x dx}{1 + \cos^2 x}$ Отр. $\cos x - 2 \arctg(\cos x) + C$
- $\int \frac{\sin x dx}{2 - \sin^2 x - \cos x}$ Отр. $-\frac{4}{3} \arctg \frac{2 \cos x - 1}{\sqrt{3}} + C$
- $\int \frac{\sin 2x dx}{\cos^3 x + \sin^2 x + 1}$ Отр. $\frac{1}{5} \ln \frac{(1 + \cos x)^2}{\cos^2 x - 2 \cos x + 2} - \frac{6}{5} \arctg(\cos x - 1) + C$
- $\int \frac{dx}{\sqrt{\cos x(1 - \cos x)}}$ Отр. $\frac{1}{\sqrt{2}} \ln \frac{\sqrt{1 + \cos x} - \sqrt{2 \cos x}}{\sqrt{1 + \cos x} + \sqrt{2 \cos x}} + C$
- $\int \frac{\cos x dx}{3 + \cos^2 x}$, пол. $\sin x = t$ Отр. $\frac{1}{2\sqrt{2}} \ln \frac{\sqrt{2} + \sin x}{\sqrt{2} - \sin x} + C$
- $\int \sin^{10} x \cos^5 x dx$ Отр. $\frac{\sin^{11} x}{11} - 2 \frac{\sin^{13} x}{13} + \frac{\sin^{15} x}{15} + C$
- $\int \frac{dx}{\cos x \sin^3 x}$ Отр. $\ln |\tg x| - \frac{1}{2 \sin^2 x} + C$
- $\int \frac{\sin^2 x \cos x}{1 + \sin^2 x} dx$ Отр. $\sin x - \arctg(\sin x) + C$
- $\int \frac{dx}{\sin 2x \sin x + \cos x}$ Отр. $\frac{1}{6} \ln \frac{1 + \sin x}{1 - \sin x} + \frac{2}{3\sqrt{2}} \arctg(\sqrt{2} \sin x) + C$

11. $\int \frac{\sin x dx}{\sin^3 x - \cos^3 x}$, пол. $\operatorname{tg} x = t$
 Отр. $\frac{1}{3} \ln \frac{|t x - 1|}{\sqrt{t^2 x + t x + 1}} + \frac{1}{\sqrt{3}} \operatorname{arctg} \frac{2 t x + 1}{\sqrt{3}} + C$
12. $\int \frac{\sin x + \cos x}{\sin x \cos^2 x} dx$
 Отр. $\operatorname{tg} x + \ln |t x| + C$
13. $\int \frac{\cos 2 x dx}{\sin^2 x \cos^2 x}$
 Отр. $-(\operatorname{ctg} x + t x) + C$
14. $\int \frac{\cos 2 x dx}{1 + \sin x \cos x}$
 Отр. $\ln \frac{t^2 x + t x + 1}{t^2 x + 1} + C$
15. $\int \frac{\sin 2 x dx}{\sin^4 x + \cos^4 x}$
 Отр. $\operatorname{arctg}(t^2 x) + C$
16. $\int \frac{1 + t^2 x}{t^2 x(4 + t^2 x)} dx$
 Отр. $-\frac{1}{4} \operatorname{ctg} x - \frac{1}{8} \operatorname{arctg}\left(\frac{t x}{2}\right) + C$
17. $\int \frac{dx}{\sin^2 x + t^2 x}$
 Отр. $\frac{1}{4} \ln \frac{t^2 x}{2 + t^2 x} + C$
18. $\int \frac{\sin x dx}{2 + \sin x + 2 \cos x}$, пол. $\operatorname{tg} \frac{x}{2} = t$
 Отр. $\frac{2}{5} \ln \frac{t^2 \frac{x}{2} + 1}{(t^2 \frac{x}{2} + 2)^2} + \frac{2}{5} \operatorname{arctg}(t \frac{x}{2}) + C$
19. $\int \frac{dx}{\cos x(2 + \sin x + \cos x)}$
 Отр. $\frac{1}{3} \ln \left| \frac{(1 + t \frac{x}{2})^3}{(1 - t \frac{x}{2})(t^2 \frac{x}{2} + 2 t \frac{x}{2} + 3)} \right| + C$
20. $\int \frac{1 + \sin x}{\sin x(1 + \cos x)} dx$
 Отр. $\frac{1}{4} t^2 \frac{x}{2} + t \frac{x}{2} + \frac{1}{2} \ln |t \frac{x}{2}| + C$
21. $\int \frac{dx}{1 - \sin x + \cos x}$
 Отр. $-\ln |1 - t \frac{x}{2}| + C$
22. $\int \frac{dx}{\sin 2 x - 2 \sin x}$
 Отр. $\frac{1}{3} \ln \frac{3 t^2 \frac{x}{2} + 1}{|t^3 \frac{x}{2}|} + C$